

Írók a pokolban

A múlt héten két neves művész, **Eörsi István** és Allen Ginsberg irodalmi estet tartott Újvidéken, majd Belgrádban. A Balkánnak ezen a részén régen történt ilyesmi, és most is csak a Soros Alapítvány jóvoltából. **Eörsi** a közelmúltban a Reporters Sans Frontieres újságíró-szervezet segítségével Szarajevóban járt. Ennek szellemében és az ottaniakra emlékezve állította össze az esten elhangzott alkotásokat. Ginsberg pedig, mint a beat-költészet élő legendája, nagy vehemenciával pacifista, buddhista kiállvány-verseit adta elő.

Eörsi: „Megtapasztaltam a háborút”

Eörsi István az újvidéki est után röviden nyilatkozott arról, mit tapasztalt a sarajevói művészberekben.

E. I.: A sarajevói művészeknek az a törekvése, hogy úgy tesznek, mintha mi sem történt volna, csodálatos. Pašović most rendezett egy Euripidész-darabot. Azt sajnos nem láttam, viszont Susan Sontag darabját igen. Íróként és személyesen is már régóta ismerem, de épp érdekelt,

a célja, hogy bebizonyítsa, itt mindenki vadállat, itt nem érdemes egyiknek sem a pártját fogni. Semmivel sem jobb az egyik, mint a másik.

Nyilvánvaló, hogy a gyilkosok egyformán vadállatok, de azért, noha én nem szeretem mennyiségi kérdésnek felfogni a gyilkosságot, mégis nagyon nagy különbség van, hogy ki kezdeményezte, micsoda fantasztikus népiirtás után kezdenek a másik csoportból is hasonlót, teljesen embertelen jelenségek felbukkanni.

Megkérdeztem Ademir Kenovićot, a dokumentumfilm-rendezőt, hogy ha megbírást kapna, csinálna-e ezekkel a mozlimokkal, velük, róluk is egy dokumentumfilmet. Azt mondta, miért ne. Minden embertelenséget el kell ítélnünk.

Szóval ez a nacionalizmustól független és mégis elfogult – annyiban elfogult, hogy a humanizmus érdekében elfogult – magatartás nagyon mély benyomást tett rám.

Az embernek könnyű humanista módon pofázni a szabadságról, az egyenlőségről, a nácizmus ellen, de egyszer oda is kell

nom, hogy hátborzongató. Olyan, mint az emberi örültség, a nacionalizmus, a fasizmus egy eleven monumentuma. Egyre kevésbé eleven monumentuma, ami a házakat illeti; de az emberi lélek igen erős. Thomas Mann egyszer azt mondta a fasizmusról, hogy az morálisan jó idő volt a németek számára, már mindazoknak, akik ellenálltak.

Ezt a morálisan jó időszakot meg akarom tapasztalni, és meg is tapasztaltam.

Allan Ginsberg: „Régi idők hagyatéka”

A. G.: Mindaz, ami ma Boszniában történik, nem újdonság. Mindez az utóbbi száz évben örökösen ismétlődő események közé tartozik. Gondoljunk csak a belgák öldöklésére a Kongó vidékén, a törökök örmények fölötti megszárlásaira, az első világháborúra, mely teljesen történelmi katasztrófát jelentett mindenki számára, a náci koncentrációs táborokra, a zsidók, a cigányok, a homoszexuálisok üldözteségeire, a sztálini gyilkosságokra, a gulagokra, ahol 30-40 millió ember lelta halálát... Gondoljunk a Mao-féle ellenforradalomra, a háború utáni 50-es és 60-as évekre vagy akár a második világháborúra, ahol több tíz millió ember pusztult el. Ezt ugyanaz a fékezhetetlen düh idézte elő. Mindaz, ami Bosznia területén történik, régi idők hagyatéka. A mai idők eseményei csupán formai következményei az évszázadokon át halmozódó gyűlöletnek. A Balkánon ugyanaz történik, mint Hegyi Karabahban, az azerik és az örmények között, az angolok és az írek, Tibet és Kína, az Egyesült Államok és az amerikai indiánok, az Egyesült Államok és Kuba, az Egyesült Államok és Közép-Amerika között... Hiheti valaki is azt, hogy a háborúk különbözőek? A balkáni paranoia normális, megszokott jelenség a Földön.

Sokkal rosszabb dolgok történnek mondjuk Szomáliában. Lehet, hogy ez viccnek hangzik, de csak azt mondhatom a szerbekről, hogy pokolian jók az idegeik. Az egész világ figyelmét magukon tudják tartani, amikor Szomáliában (de máshol is) sokkal, de sokkal nagyobbak a gondok. Ami igazán elképesztő, az az, hogy a szerbek nem látják saját problémáikat. Amikor a szerbekről beszélek, a szerb hatalomra gondolok, mert úgy tudom, hogy Belgrád, Újvidék és más nagyvárosok nem pártolják ezt a hatalmat. A szerb hatalom hisztérikusan viszonyul a világ minden hatalmához, kormányához, akik viszont szintén hisztérikusak. S ez a mindenre jellemző hisztérikus viszony az egyik legfőbb probléma.

**Juhász Attila
Mihájlovičs Kiára**

Ginsberg & Eörsi

Juhász Attila felvétele

hogy milyen rendező, és mit tudott létrehozni az ottani körülmények között. Ez azonban Szarajevóban másodlagos. Nagy szeretettel beszéltek a rendezőről, aki egy jóval veszélyesebb szakaszban volt a városban, mint én. Ahogy Pašović mondta, a próbára induló színész nem tudhatta, hogy oda jut-e, hát még, hogy haza.

Amikor Szarajevóban voltunk, akkor közölt a CNN egy hírt, hogy a bosnyákok egy horvát faluban lemészárolták mindenkit, még az állatokat is. Nyilván a CNN-nek az

menni, ha lehetősége nyílik rá, ahol a szörnyűségek konzekvenciái kézzelfoghatók. Az ilyesmi nem veszélytelen, de a közvetlen látás, tapasztalás mindennél többet jelent. Ezek a mostani harcok össze sem vethetők a fél évvel ezelőttiekkel, állítják a sarajevóiak, de így sem volt mind egy.

Régen sokat jártam Szarajevóban, és szerettem is a várost. Azt akartam megnézni, hogy az emlékeimben élő Szarajevó most milyen. Talán nem is kell monda-